

Jenny Offill
ODD. ŠPEKULÁCIÍ

Preklad Aňa Ostrihoňová

„Jedna z desiatich najlepších kníh roku 2014.“
New York Times Book Review

INAQUE.SK

JENNY OFFILL

ODD. ŠPEKULÁCIÍ

INAQUE.SK

2016

Z anglického originálu **Dept. of Speculation** preložila
Aňa Ostrihoňová

Copyright © Jenny Offill, 2014

Translation © Aňa Ostrihoňová 2016
Slovak edition © Inaque.sk 2016

ISBN 978-80-89737-24-6
ISBN E-BOOK 978-80-89737-31-4

Pre Davea

*Tí, čo špekulujú o vesmíre...
nie sú o nič lepší od bláznov.*
SOKRATES

Antilopy majú desaťkrát lepší zrak, povedal si. Bolo to na začiatku alebo ešte predtým. Znamená to, že za jasnej noci vidia prstence okolo Saturna.

Stalo sa to mesiace predtým, ako sme si všetko porozprávali. Aj vtedy sa nám zdali niektoré veci nepodstatné. Tak prečo sa mi to teraz vracia? Teraz, keď som z toho taká unavená.

Spomienky sú mikroskopické. Malé častice, ktoré sa zoskupujú a rozdeľujú. Malí ľudia, hovoril im Edison. Bytosti. Mal teóriu, odkiaľ prichádzajú, podľa neho to bol vesmír.

Keď som prvýkrát cestovala sama, zašla som do reštaurácie a objednala si steak. Keď mi ho doniesli, uvidela som kus surového mäsa nakrájaného na kúsky. Snažila som sa ho zjesť, ale bol príliš krvavý. Moje hrdlo ho odmietlo prehltnúť. Nakoniec som hlt vyplula do servítky. Na tanieri som mala stále príliš veľa mäsa. Bála som sa, že si čašník všimne, že nejem, a vysmeje ma alebo na mňa nakričí. Veľmi dlho som tam sedela a dívala sa do taniera. Potom som si zobrala bagetu, vydlabala ju a mäso napchala dovnútra. Mala som veľmi malú kabelku, ale zdalo sa mi, že jednu bagetu tam napchám bez toho, aby si to niekto všimol. Zaplatila som a vyšla von, čakala som, že ma zastavia, ale nikto ma nezastavil.

Popoludnia som trávila v mestskom parku a predstierala som, že čítam Horácia. Podvečer sa z metra a do ulíc vyvalili ľudia. V Paríži sa ešte aj od metra vyžaduje, aby bolo nádherné. *Zmenia len podnebie, nie svoju dušu, tí, čo plávajú za more.*

Stretla som Kanadana, ktorý jedol len ovsené vločky. Francúza, ktorý mi chcel vyšetriť zuby. Angličana, ktorý pochádzal z rodu druidov. Holanďana, ktorý predával načúvacie prístroje.

Stretla som Austrálčana, ktorý mi povedal, že zbožňuje cestovať sám. Pili sme na brehu mora a on mi rozprával o svojej práci. Keď to študent pochopí, keď mu to prvýkrát uvidíš na tvári, je to brutálne krásne, povedal. S dojatím som prikývla, hoci som v živote nikoho nič nenaučila. Čo učíš? opýtala som sa. Jazdiť na kolieskových korčuliach, vysvetlil mi.

V to leto pršalo a pršalo. Pamätám si smutný psí zápach svojho svetra a ako mi stále ločkalo v topánkach. A v každom meste rovnaká scéna. Chlapec vyjde na ulicu a otvorí dáždnik dievčaťu, ktoré stojí pod striedškou v bráne.

Iná noc. Môj starý byt v Brooklyne. Bolo neskoro, ale ja som, samozrejme, nemohla spať. O poschodie vyššie nadšene diskutovali nejakí chalani na spíde. Na okno sa lepili listy. Zamrazilo ma, a tak som si cez hlavu pretiahla perinu. Takto vyvádzajú kone z horiacej maštale, spomenula som si. Ak nič neuvidia, nesplašia sa. Snažila som sa prísť na to, či som s perinou na hlave pokojnejšia. Nie, nie som, znela odpoveď.

Našla som si prácu, overovala som fakty vo vedeckom časopise. Hovorilo sa im zábavné fakty. *Keby sme spojili všetky nervové vlákna v ľudskom mozgu, štyridsaťkrát by sme nimi obmotali Zem.* Strašné, napísala som na okraj. Ale aj tak to uverejnili.

V byte sa mi páčilo, pretože okná boli na úrovni ulice. V lete som videla ľuďom na topánky a v zime sneh. Raz som ležala v posteli a v okne sa objavilo jasné červené slnko. Skákalo z jednej strany na druhú, potom sa z neho stala lopta.

Život je súčtom štruktúry a aktivity.

Výskumy naznačujú, že čítanie nesmierne vyčerpáva nervový systém. V jednom psychiatrickom časopise tvrdili, že keď sa africké kmene naučili čítať, potrebovali viac spánku. Francúzi takýmto teóriám radi veria. Počas druhej svetovej vojny dostávali najväčšie prídely ľudia, ktorí ťažko fyzicky pracovali, a tí, ktorých práca zahŕňala čítanie a písanie.

Roky som mala nad stolom nalepený papierik s nápisom PRÁCA, NIE LÁSKA! Zdalo sa mi, že je to istejšia forma šťastia.

V škatuli na ulici som našla knihu s názvom *Prekvitajte, neprežívajte!* Stála som tam, listovala si v nej, ale nenechala som sa presvedčiť.

Hoci máte pocit, že duševné muky, ktoré prežívate, sa nikdy neskončia, pre veľkú väčšinu ľudí je takýto stav len dočasný.

(Ale čo ak som výnimočná? Čo ak patríam k *menšine*?)

Mala som o sebe isté predstavy. Neoverené. Keď som bola malá, rada som písala svoje meno obrovskými písmenami poskladanými z vetvičiek.

Coleridge povedal: *Ak sám seba neklamem, tak som sa nielenže úplne vymanil z pojmov času a priestoru... ale verím, že sa mi podarí oveľa viac – budem schopný rozvinúť svojich päť zmyslov... a tým vyriešim otázky života a vedomia.*

Mojím plánom bolo nikdy sa nevydať. Namiesto toho som sa chcela stať umeleckým žralokom. Ženy sa takmer nikdy nestanú umeleckými žralokmi, pretože umeleckí žraloci sa zaoberajú len umením, nikdy nie obyčajnými vecami. Nabokov si dokonca sám neskladal ani dáždník. Známkysa zaňho oblizovala Vera.

Odvážny plán, povedal mi priateľ, filozof. Ale keď som mala dvadsaťdeväť, odovzdala som knihu. *Ak sám seba neklamem...*

Šla som na večierok a opila sa do bezvedomia.

Sú zvieratá osamelé?
Myslím, iné zvieratá.

Onedlho sa mi pred dverami objavil bývalý. Tváril sa, že až zo San Francisca prišiel len na kávu. Cestou do kaviarne sa mi ospravedlnil, že ma nikdy naozaj nemiloval. Dúfal, že mu odpustím. „Počkaj,“ povedala som. „To robíš v rámci terapie?“

V ten večer som v telke videla tetovanie, ktoré by nám mali písať na rodné listy. *Ak nepoznáš utrpenie, miluj ma.* Do hlavy mi to vtíkal ruský vrah.

Samozrejme, spomenula som si na chalana z New Orleans, ktorý pil a ktorého som ľúbila zo všetkých najviac. Každý večer som v starom námorníckom bare odliepala nálepky z jeho fliaš a snažila sa ho presvedčiť, aby sme šli domov. Nešiel. Nie skôr, ako začalo oknami prúdiť dovnútra svetlo.

Bol taký krásny, že som často pozorovala, ako spí. Keby som mala zhrnúť, čo mi urobil, povedala by som: prinútil ma spievať si všetky zlé pesničky, čo išli v rádiu. Keď ma ľúbil, aj keď ma neľúbil.

Počas posledných týždňov sme mlčky jazdili autom, snažili sme sa predbehnúť horúčavu, každý sám vo svojom sne, na ktorý sa premenilo mesto. Bála som sa prehovoriť, bála som sa ho dotknúť. *Zapamätaj si túto značku, tento strom, túto ošumelú ulicu. Zapamätaj si, že aj takto sa dá cítiť.* V kalendári bolo dvadsať dní, potom pätnásť, potom desať, potom deň, keď som sa zbalila a odišla. Šoférovala som cez dva štáty so slzami v očiach, horúčava bola ako ruka, čo mi stláčala hrud'. Ale nie. Nezapamätala som si to.

Jeden muž cestuje okolo sveta a snaží sa nájsť miesta, kde môžete ticho stáť a nezačuť jediný ľudský zvuk. Tvrdí, že v mestách nemožno nájsť pokoj, pretože tam len zriedka počuť spev vtákov. Naše uši sa vyvinuli na varovné systémy. Na miestach, kde vtáky nespievajú, sme extrémne citliví. Žiť v meste znamená neustále sa uhýbať.

Budhisti tvrdia, že existuje stodvadsaťjeden stavov vedomia. Len v troch pociťujeme zúfalstvo či utrpenie. Väčšina z nás trávi čas v niektorom z tých troch.

Sojky modré sa každý piatok stretávajú s diablom, povedala mi stará pani v parku.

„Musíš preč z toho sprostého mesta,“ povedala mi sestra. „Na čerstvý vzduch.“ Ona s manželom odišla pred štyrmi rokmi. Nasťahovali sa do polorozpadnutého domu pri rieke Delaware v Pensylvánii. Minulé leto ma prišla s deťmi navštíviť. Zašli sme do parku; zašli sme do zoo; zašli sme do planetária. Ale aj tak to tu nevedeli zniesť. *Prečo všetci kričia?*

Filozofov byt bol najpokojnejším miestom, aké som kedy zažila. Bolo tam dobré svetlo a výhľad na rieku. V nedeľu sme zvykli jedávať lievance a vajíčka. Pracoval ako pomocný profesor a v noci robil v rádiu. „Mala by si sa stretnúť s jedným mojím kolegom. Robí zvukové krajinky mesta.“ Dívala som sa na holuby za oknom. „Čo to vlastne je?“ opýtala som sa.

Požičal mi cédečko. Na obale bol starý žltý zmoknutý telefónny zoznam. Zatvorila som oči a počúvala. Čo je to za človeka? premýšľala som.

Dala som ti svoju obľúbenú vec z čínskej štvrte, opito som ti ju vtlačila do dlane. Ten prvý večer sme strávili u mňa v kuchyni. NÁDHERNÁ MASKA Z GÁZY, hlásal nápis na obale.

Na druhé ráno som zašla k filozofovi. „Ach nie, čo si robil?“ povedala som. Urobil mi raňajky a porozprával mi o svojom rande. „Kde sa vidíš o päť rokov?“ opýtala sa ho. „A čo o desať? O pätnásť?“ Keď ju odprevádzal domov, boli na tridsiatich. Skonštatovala som, že mi to pripadá, akoby išiel na rande medveď s kačkou. Filozof sa nad tým zamyslel. „Skôr kačka s martini,“ povedal.

Zavolať si mi. Zavolať som ti. *Pod sem, príď*, hovorili sme.

Zistila som, že sa nebojíš počasia. Chcel si chodiť po meste bez ohľadu na dážď, sneh, čapkanicu a nahrávať. Kúpila som si teplejší kabát s množstvom inteligentných vreciek. Všetky si mi ich prešmátral.

Počúvala som ťa o polnoci v rádiu. Raz si pustil nahrávku trieštiacich sa atómov. Inokedy vietor v lístí. Záznamy z terénu, hovoril si im. V mojom byte mrzlo a program som počúvala v posteli zakrytá všetkými prikrývkami. Mala som čiapku a rukavice a hrubé vlnené pánske ponožky. V jeden večer si pustil niečo, čo si nahral pre mňa. Zvuk dodávky so zmrzlinou prekrytý škriekaním čajok na Coney Island a vrzganím ruského kola.

Mať v meste teleskop je hlúpe, ale aj tak sme si ho kúpili.

V ten rok som necestovala sama. Prídem za tebou, povedal si. Ale keď sme sa zbadali na železničnej stanici, bolo už neskoro. Mal si účes za desať dolárov. Odkedy som odišla, pribrala som. Zdalo sa, že sme po svete cestovali nesprávne. Snažili sme sa nesúdiť.

Keď sme nastúpili na loď smerujúcu na Capri, nechápali sme, kam ideme. Bol začiatok apríla. Nad morom sa vznášal opar ľahkého studeného dažďa. V prístave sme nasadli na zubačku a zistili sme, že sme jediní turisti. Prišli ste skoro, povedal sprievodca a mykol plecom. Ulice voňali levanduľou a obidvom nám chvíľu trvalo, kým sme si všimli, že tam nechodia autá. Bývali sme v lacnom hoteli, výhľad z okna bol najkrajšia vec, akú som kedy videla. Voda bola hriechne modrá. Z mora sa dvíhal útes z tmavého kameňa. Chcelo sa mi plakať, pretože som si bola istá, že na takéto miesto sa už nedostanem. Poďme sa tu poobzerať, povedal si, a povedal si to zakaždým, keď som sa začala takto tváriť. Kráčali sme po cestách pozdĺž útesu, až kým sme neprišli k autobusovej zastávke. Tam sme čakali, držali sa za ruky, mlčali. Premýšľala som, aké by bolo bývať na takom prekrásnom mieste. Napravil by sa mi mozog? Autobus zastavil. Prevádzkovali ho traja ľudia: jeden predával lístky, druhý ich kontroloval a tretí šoféroval. Boli sme z toho šťastní. Zaviezli sme sa na opačný koniec ostrova, kde sa na nás ľudia dívali s ešte väčšou zvedavosťou. V obchode som uvidela žuvačku s nápisom BROOKLYN a ty si mi ju kúpil.

Prešli sme antilopiu diorámu. „Desaťkrát,“ povedala som, ale ty si sa na mňa nepozrel. „Čo sa deje?“ opýtala som sa. Nič. Nič. Ale neskôr v expozícii drahých kameňov si si kľakol. Všetko okolo nás sa trblietalo.

Rada od Hesioda: Vyberte si jedno spomedzi dievčat, ktoré bývajú v blízkosti, a potom si ho preverte, aby vaša nevesta nebola susedom na smiech. Pre muža nie je nič lepšie ako dobrá manželka, a žiadna hrôza sveta sa nevyrovná tej zlej.

Potom sme za zavreli do požičanej izby, ľahli si na požičanú posteľ. Vonku čakali takmer všetci, čo nás kedy mali radi. Chytil si ma za ruku, pobožkal ju, opýtal si sa: „Čo sme to urobili? Aké šialenstvo sme to urobili?“

Keď sme sa zoznámili, stále som pokašliavala. Bol to fajčiarsky kašeľ, hoci som nikdy nefajčila. Chodila som od jedného doktora k druhému, ale žiadny ma nevylicil. Vtedy na začiatku som sa veľmi snažila toľko nekašľať. Často som ležala uprostred noci vedľa teba a snažila sa nekašľať. Napadlo mi, že som možno chytila tuberkulózu. *Tu leží ten, ktorého meno bolo napísané na vodu*, pomyslela som si utešujúco. Ale nie, nebola to ani tuberkulóza. Kašeľ ustúpil, až keď sme sa zobrali. Tak čo to bolo? premýšľam.

Samota?

Ležíme v posteli a ty mi chytáš do dlane lebku, akoby tam bolo mäkké miesto, ktoré treba chrániť. *Zostaň pri mne, hovoríš. Prečo si ďaleko?*

Domov treba mať na to, aby sme si určitých ľudí držali vo vnútri a všetkých ostatných nechali vonku.

Domov má svoj obvod. Niekedy nám doň zasahovali susedia, skautky, svedkovia Jehovovi. Zvonenie zvončeka ma nikdy netešilo. Ľudia, ktorých som mala rada, sa ani raz neobjavili týmto spôsobom.

Narušenie prichádzalo aj zvnútra. Myši, všade myši. Na mesiac sme si požičali kocúra, urputného myšiara, ktorý ich všetky pochytal a zožral. Volal sa Carl a celé noci som počúvala, ako im v kuchyni láme kosti. Mala som z toho zlý pocit, horší ako z myšieho pobehovania. Chalan, ktorého som ľúbila v New Orleans, mi raz hovoril, že jeho otec zabíjal myši tak, že ich hádzal do vriacej vody. Bola som vtedy príliš zarazená a neopýtala som sa, ako tie myši chytal alebo prečo ich zabíjal práve takto, ale neskôr som sa začudovala. Jeho otec pochádzal z inej krajiny, tam je to možno zvykom.

V starom byte som mala ešte bezočivejšie myši. Ničoho sa nebáli, ani svetla a zjavne ani metly. Žili v komore a raz v noci, keď sme ležali v posteli, dvere vypadli z pántov a buchli na podlahu. „Určite si na to baranidlo museli šetriť,“ povedal si.

Keď sme šli na prehliadku bytu, bola u nás akurát jeho matka. Ukázala na kostol oproti. Potešilo ju, že sa vyklonila z okna a uvidela Ježiša na kríži. To je dobré znamenie, pomyslela si, a dobrý pocit jej nepokazil ani fakt, že jej syn už v neho neveril.

Keď sme byt prvýkrát uvideli, boli sme nadšení, že má dvor, ale trochu nás sklamalo, že tam bola veľká preliezačka, ktorú sme nepotrebovali. Neskôr, pri podpisovaní zmluvy o prenájme sme boli za preliezku vďační, pretože som zistila, že som tehotná a vedeli sme si predstaviť, ako ju využijeme. Ale keď sme sa nasťahovali, bábätku prestalo tlčť srdiečko a pohľad z okna nás zarmucoval.

Pamätám si, ako si si zobral z práce päťdesiatdolárový taxík, ako si ma stojac vo dverách držal, až kým som sa neprestala triasť. Museli sme to všetkým oznámiť. Museli sme to vziať späť. Urobil si to ty, takže som nemusela rozprávať. Neskôr si mi pripravil večeru zo všetkého, čo som dovtedy nemohla jesť. Údeniny, nepasterizovaný syr. Dve fľaše vína, potom konečne spánok.

Krmila som vtáky za oknom. To budú vrabce, myslela som si.

Otázka: Sú vrabce prirodzenou súčasťou prírody tejto krajiny?

Odpoveď: Teraz už áno, ale kedysi vrabce v Amerike neboli.

Otázka: Prečo sem boli vrabce privezené?

Odpoveď: Pretože hmyz zničil také množstvo stromov, že vrabce boli potrebné, aby zničili hmyz.

Otázka: Zachránili vrabce stromy?

Odpoveď: Áno, stromy boli zachránené.

Otázka: Nie je pre vrabce náročné, keď v zime nelieta hmyz a nasneží?

Odpoveď: Áno, je to pre nich veľmi náročné a mnohé zahynú od hladu.

V supermarkete pri pokladni vždy zdržiavala sivo-vlasá žena s fúzikmi. Niekedy som čakala aj pätnásť minút, aby som si kúpila antacidá. Odkedy som znovu otehotnela, minula som škatuľku denne. Moje veľké brucho ju však nezaujímalo. Neponáhľala sa. V jedno popoludnie som pozorovala, ako postupne – jeden kus za druhým – vykladá nákup pred pekného mladého muža za pokladňou.

„Máte šťastie,“ povedala mu. „Všetko máte ešte pred sebou. Ja aj moja sestra máme IQ géniov. Chodila som na Cornell. Viete, čo to je?“

Chalan sa usmial, ale pokrútil hlavou.

„Je to jedna z najprestížnejších univerzít. Ale na tom nezáleží. Na konci bude aj tak všetko jedno.“

Potraviny jej starostlivo uložil do tašiek. Zubná pasta, krém na podráždenú pokožku, neznačkové cukríky. „Držte sa,“ povedal jej, keď odchádzala, no ona zastala vo dverách. „Kedy máte šichtu?“ opýtala sa. „Dostali ste už rozpis?“

Mala tmavé oči, takmer čierne, a keď som ju uprostred noci kojila, dívala sa na mňa zarazeným pohľadom stroskotanca, akoby moje telo bolo ostrovom, na ktorý ju vyplavilo more.

Manichejci verili, že svet je naplnený uväzneným svetlom, úlomkami Boha, ktorý zničil sám seba, pretože už nechcel existovať. Toto svetlo je uväznené v človeku, zvieratách a rastlinách a poslaním manichejcov bolo pokúsiť sa ho oslobodiť. Vyhýbali sa preto pohlavnému styku a bábätká vnímali ako nové väzenia.

Spomínam si, ako som to slovo prvýkrát vyslovila pred cudzím človekom. „To je pre moju dcéru,“ povedala som. Srdce mi prudko bilo, akoby ma mali zatknúť.

Počas prvých týždňov som s ňou vyliezla z domu, len keď som zúfalo potrebovala jedlo alebo plienky, a aj to len do supermarketu. Najbližší bol blok od nášho bytu. Presne takú vzdialenosť som dokázala prekonať v mraze s dieťaťom na rukách. Bola to zároveň najväčšia vzdialenosť, akú by som dokázala odšprintovať, keby začala plakať a ja by som sa s ňou musela vrátiť domov. Tieto výpočty boli dôležité, pretože v tom období plakala skoro stále. Dost na to, aby naši susedia prevracali očami vždy, keď nás stretli, a dost na to, aby som mala pocit, že sa mi v hlave neustále spúšťa poplašné zariadenie.

Keď si odišiel do práce, dívala som sa na dvere, akoby sa mohli znovu otvoriť.

Moja láska k nej pôsobila márne, zúfalo neopätovane. Mali by sa o tom skladať piesne, myslela som si, ale ak aj existovali, nepoznala som ich.

Bola taká malá, že ti dokázala zaspať na hrudi. Niekedy som ťa večer krmila lyžičkou, aby si nemusel zdvihnúť ruky a nezobudil ju.

Bábätko zo všetkého najviac milovalo rýchlosť. Keď som s ňou išla von, musela som rýchlo kráčať, či dokonca pobehnúť. Ak som spomalila alebo zastala, začala znovu vrieskať. Bola zima, niektoré dni som kráčala a pobehovala celé hodiny a potichu som si pri tom spievala.

Čo si dnes robila, zvykol si sa opýtať po príchode z práce a ja som sa zo všetkých síl snažila stvoriť históriu z ničoho.

Raz som čítala štúdiu o spánkovej deprivácii. Vedci vyrobili v bazéne s vodou ostrovčeky z piesku vo veľkosti mačky, potom na ne položili veľmi unavené mačky. Zo začiatku sa mačky schúlili na piesku a hneď zaspali, ale neskôr sa začali naťahovať a prebudili sa vo vode. Nespomínam si, čo presne sa v tej štúdii snažili dokázať. Ale pamätám si, že všetky mačky sa zbláznili.

Dni s bábätkom boli dlhé, ale nenatáhovali sa. Starostlivosť o ňu si vyžadovala opakovanie série istých úloh, ktoré sa vyznačovali zvláštnou kombináciou naliehavosti a otravnosti. Deň roztrhali na franforce.

A ten výraz – „spať ako batola“. Nedávno to zo seba ľahkovážne vypustila nejaká blondínka v metre. Mala som chuť ľahnúť si k nej a vrešať jej päť hodín do ucha.

Ale vôňa jej vlasov. Spôsob, akým mi chytila prst do dlane. Bolo to ako liek. Aspoň raz som nemusela premýšľať. Prebúdzať sa živočích.

Na internete som si objednala cédečko, ktoré malo uspať aj dieťa s najhoršou kolikou. Znelo to ako búchanie obrovského srdca. Akoby vás nútili žiť v takom srdci bez možnosti na útek.

Raz večer, keď práve hralo, sa u nás zastavil priateľ R. „Fúha, to je nejaké zlé technó,“ povedal. Posadil sa na gauč a pil pivo, kým ja som pochodovala po izbe s dieťaťom v náručí.

Náplňou jeho práce bolo cestovať okolo sveta, prednášať o budúcnosti a o spôsobe, ako by sme sa jej mohli priblížiť. Chodila som hore-dolu po chodbe a počúvala, ako hovorí o konci všetkého. *Vynález lode je zároveň vynálezom vraku*, hovoril. Dvadsať krokov tam, potom dvadsať krokov späť. Bum, bum, bum, bum, ozývalo sa z reproduktorov. Ale táto srdcová hudba dieťa len rozzúrila. Neustále vrešťala. „To je husté,“ povedal R. po hodine či dvoch. R., ktorý už nie je naším priateľom a prestal ním byť v predmetný večer.